OBSERVAȚII ETIMOLOGICE CU PRIVIRE LA UNELE ADVERBE DE ORIGINE LATINĂ DIN ISTROROMÂNĂ

GABRIEL BĂRDĂȘAN

Perspectiva studierii lexicului unei limbi sau al unui dialect pe straturi etimologice aduce cu sine problema delimitării elementelor care, din punctul de vedere al originii, descind din aceeaşi limbă. Un asemenea demers trebuie să se sprijine pe contribuțiile cercetărilor etimologice existente în literatura de specialitate, radiografiate cu discernământ şi cu susținere ştiințifică. În acest sens, constatăm că există numeroase cazuri în care opțiunile etimologice existente în diverse lucrări cu caracter lexicografic sunt unitare sau convergente şi, prin acesta, oferă o oarecare siguranță cu privire la soluția etimologică propusă unui anumit cuvânt. În acelaşi timp, există termeni pentru care precizarea originii este dificilă, datorită eterogenității soluțiilor etimologice existente pentru unul şi acelaşi cuvânt. Opțiunea pentru o anumită explicație etimologică trebuie să fie fundamentată ştiințific, să corespundă criteriilor lingvistice şi extralingvistice utilizate într-un asemenea tip de demers ştiințific.

În delimitarea fondului latin din structura lexicului dialectului istroromân ne confruntăm cu aceeaşi problemă: existența mai multor soluții etimologice pentru unele cuvinte istroromâne. În unele cazuri soluțiile sunt unitare cel puțin din punctul de vedere al limbii considerate ca punct de dezvoltare, iar în alte cazuri se constată o diversitate a opțiunilor referitoare la originea unui cuvânt nu doar la nivelul etimoanelor propuse, ci şi la nivelul limbilor de proveniență.

Oferim spre ilustrare situația câtorva adverbe istroromâne pentru care au fost propuse mai multe soluții etimologice, toate etimoanele fiind latine.

ir. ***(a)cắta/(a)cấta, acắt*** adv. 1. „atât"; 2. „puțin".

Varianta fonetică **cắta (cấta)**, prezentă în graiurile sudice (notată în forma **cắta** de Byhan 253, Puşcariu SI III Glosar 306, Cantemir 161)[1], poate fi confirmată prin contexte ilustrative precum: ***cắta**-i iå dimboca* (B) „atât este ea de adâncă", ***cắta**-i visoco!* (B) „atât este de înalt", *Pre cắt creşte, pre **cắta** se fåce michę*. (Gb) „Cu cât creşte, cu atât se face (mai) mică". (Morariu, *Lu fraţi noştri* 81); *Cắt åri la tire pinez? Ie spus-a: **cắta şi cắta***. (S) „Câți bani ai la tine? El a spus: atât şi atât". (Morariu, *De-ale cirebirilor* I 32). În transcrierea **cấta**, adverbul istroromân este consemnat cu primul sens de Kovačec, *Rječnik* 49 şi de Dianich 112–113: *maį mų̯nd* (sic!) *de câta nu s-a putut fåče* „mai mult de atâta nu s-a putut face" –

[1] Vezi Frățilă–Bărdăşan 128.

FD, XXXII, Bucureşti, 2013, p. 37–43

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

din B, iar cu cel de-al doilea sens de Ştefan Paşca: *câta mai bura lâra* „lână puţin mai bună” (*apud* Neiescu 234), de Sârbu–Frăţilă 197. Pentru graiul de nord al istroromânei au fost atestate următoarele variante[2]: **acắt** (Byhan 184; Popovici II 87), **acắta (acấta)** – notată în forma *acắta* de Kovačec, *Le calque lexical* 1129, 1130, formă prezentă şi în textele înregistrate de Leca Morariu: *Tu-ş* acăta *bura che n-ai nicad niş zis!* (J) „Tu eşti atât de bună, că n-ai zis nimic niciodată” (Morariu, *Lu fraţi noştri* 173); forma *acấta* este notată de Ştefan Paşca: *acâta visoco ali aşå visoco* „atât de sus sau aşa de sus” (*apud* Neiescu 7), de Kovačec, *Descrierea* 154; Kovačec, *Rječnik* 20 – sursă ce notează rar această formă şi în sud, la Noselo: *acấta grévo* „atât de greu”; Sârbu–Frăţilă 186. Varianta **acấtile**[3], cu valoare adverbială, este înregistrată la Sârbu–Frăţilă 186.

Consultarea surselor lexicografice relevă absenţa unei soluţii etimologice unanime: lat. **quantus + -a** este propus ca etimon de Byhan 184 s.v. *akǫt*, 253 s.v. *kǫ́ta*; trimiteri indirecte la acelaşi etimon latin întâlnim şi în CDDE 361: formant intern cu baza în lat. *quantum* adv., dar şi la Sârbu–Frăţilă 197 s.v. *cấta*: cf. dr. băn. *câta* „puţin”, pentru care vezi Frăţilă, TDG 172: lat. *quantus, -a, -um*, la Neiescu 234 s.v. *câta*: lat. *quantus*); vezi şi [DM 78 s.v. *cǫt*: *cǫta* adv. „atâta” < lat. *quantum*]; lat. **ad-quantum** apare la Popovici II 87 s.v. *acăt*; lat. **eccum-tantum** este notat de Sârbu–Frăţilă 186 s.v. *acâta*: lat. *eccum-tantum* devenit *atât* şi apoi s-a produs disimilarea primului *t* la *c*; Neiescu 7 s.v. *acât*).

Niciuna dintre soluţiile etimologice nu poate fi exclusă în mod categoric. Formele istroromâne *(a)cắta/(a)cấta, acắt* au o parte comună a corpului lor fonetic – **cắt/*cât* – ce trimite spre un alt termen istroromân, moştenit cu siguranţă din latină: ir. *căt*/*cât* pron./adj. pron., adv., conj. (< lat. *quantus, -a, -um*). Coincidenţa formală, legătura semantică şi raportul sintagmatic existent (corelaţia *cắt... acắt...*) între cele două unităţi lingvistice motivează alegerea adv. lat. **quantum**[4] drept etimon al termenului istroromân discutat, adverb însoţit de particula adverbială *-a*. Mai mult, verificând situaţia din celelate dialecte sud-dunărene, constatăm existenţa unei forme similare celei din istroromână în dialectul meglenoromân: c*ǫta* adv. „atâta” [DM 78 s.v. *cǫt*: c*ǫta* adv. „atâta” < lat. *quantum*]. Corpul fonetic dezvoltat din lat. *quantum* se întăreşte ulterior prin epiteza particulei *-a*, tipică în formarea adverbelor, iar prin analogie cu adverbele compuse cu prepoziţia *a*, în unele variante fonetice termenul istroromân primeşte un *a* protetic (cf. ir. *sęra* – *asęra* „seara”, vezi Puşcariu SI II 70). Compararea formelor istroromâne *(a)cắta/(a)cấta, acắt* cu echivalentele lor semantice din celelalte dialecte româneşti – dr. *atât*, ar. *ahtîntu, ahît, ahăt, atînt* (vezi DDA 72, 73, 74 şi CDER 520) şi megl.

[2] Frăţilă–Bărdăşan 128–129.

[3] În mod curent forma articulată de la ir. *acất* este înregistrată cu valoare de pron./adj. dem. (arată cantitatea sau mărimea), având sensul „atât de (mare)”: *acătile, acăta, acăţil', acăte*.

[4] Adverb de cantitate format încă în latină din acuzativul neutru al adjectivului *quantus, -a, -um* (vezi ILR II 199).

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

tăntu (vezi DM 290) – relevă descendenţa lor diferită: lat. (*eccum*)-*tantum*[5] pentru formele din celelalte trei dialecte şi lat. *quantum* pentru formele istroromâne.

ir. ***(a)l'úre*** adv. „aiurea”

Adverbul istroromân a fost înregistrat cu următoarele variante fonetice[6]: **al'úre**, formă prezentă atât în graiul de nord, cât şi în graiurile de sud ale istroromânei (Byhan 186 – pentru J; Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 100 – pentru Gb, Gd, B, Sc); celelate variante sunt consemnate doar în sud: **al'úr̨ea** (Petrovici-Neiescu, *apud* Neiescu 18 – pentru Sc), **l'úre** (Byhan 186, 270; Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 100 – la S, B, Sc, N; Kovačec, *Descrierea* 154; Kovačec, *Rječnik* 109 – pentru S), **l'úrę** (Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 100 – pentru S). Considerăm nesigure şi dacoromânizate formele **a i̯úre, -ea**, prezente la Maiorescu 92.

În ce priveşte etimologia termenului constatăm că, pe lângă lat. **aliŭbī + -re** (Byhan 186, după Cihac I 6: lat. *aliúbi* > *al i̯ ú* + adverbial *-re, -rea*; CDDE 29; [DA I 1 s.v.]; [DDA 87 s.v. *al'ĭúrea*]; ILR II 295; [Dimitrescu, ILR 339]; [Mihăescu 171]; [MDA I s.v. *aiurea*: lat. *aliubi* + *-re* + *-a*]; Neiescu 18) şi lat. **aliŭbi** (Hasdeu 605; PEW 48; [REW 347]; [DM 177 s.v. *l'úrea*]), se propune compusul latinesc **ălībī** + ***volet** (CDER 155, unde se precizează că este un compus ale cărui elemente latineşti nu sunt complet clare. Prima parte este considerată a fi lat. **ălībī** „în altă parte”. În explicarea celei de-a doua părţi se porneşte de la analogia cu lat. *ubivis* „oriunde vrei” şi se presupune că *-re* ar avea la bază forma vulgară a lat. *vis*, adică **volet*, redusă datorită folosirii sale enclitice la *-re*).

Posibilitatea explicării elementului final *-re*, prezent în structura câtorva adverbe româneşti, din ablativul substantivului lat. *res*[7] susţine descendenţa cuvântului istroromân şi, implicit, a reflexelor existente în celelalte dialecte româneşti (dr. *aiurea*, ar. *al'ĭúrea*, megl. *l'úrea*) din lat. *aliŭbī* + *-re*.

ir. ***ắnca (ânca), ínkę***[8] ***(ínke)*** adv. 1. „încă”; 2. „chiar, chiar şi”

În cazul acestui adverb istroromân variaţia fonetică este extrem de bogată[9]. Existenţa variantei **ắnca (ânca)** a fost înregistrată în forma *ắnca* (de Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 116 – pentru J şi B) şi în forma *ánca* (de Popovici I 105; Petrovici–Neiescu, *apud* Neiescu 56 – pentru J şi Sc; Kovačec, *Descrierea* 154; Kovačec, *Rječnik* 30 – pentru J; Sârbu–Frăţilă 188; Filipi 290 – pentru J; Dianich 99 – pentru B). Această variantă este notată de la J şi de Leca Morariu: *ânca veţ un ån jivi* „veţi trăi încă un an” (Morariu, *Lu fraţi noştri* 111). Varianta **éncă** apare la Maiorescu 104, Byhan 212. Un număr semnificativ de atestări întâlnim în lucrările cu caracter lexicografic pentru varianta fonetică **ínkę** (Byhan 231; *Graiul nostru*

[5] Soluţie etimologică înregistrată în CDDE 110, DM 290, DDA 73, CDER 520, DEX[2] şi MDA I s.v. *atât*.

[6] Vezi Frăţilă–Bărdăşan 86.

[7] Vezi ILR II 105, cf. Dimitrescu, ILR 342.

[8] „În loc de «încă» avem *inkę*, al cărui *i* ar putea să fie pricinuit de *ę* următor (Puşcariu, SI II 82).

[9] Vezi şi Frăţilă–Bărdăşan 186.

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

158; Popovici II 115; Popovici I 105; Puşcariu SI II 200, 232, 247; Puşcariu SI III *Glosar* 312; Kovačec, *Rječnik* 92 – pentru istroromâna de sud; Sârbu–Frăţilă 219), prezentă şi în textele culese de Leca Morariu: *Când a măia la ie cavtåt, l-a* inchę *mai bire cunoscut*… „când l-a privit mama sa, l-a şi (re)cunoscut foarte bine” – în S (Morariu, *Lu fraţi noştri* 28), *Ma ciudę de noi ăs* inchę *ăn ceåle mâr cetåţ* „dar mulţi dintre noi sunt încă în oraşele mari” – în Sc (Morariu, *Lu fraţi noştri* 69). Alături de aceste variante au fost notate şi formele: **i̯ínkę** – pentru S şi N (Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 116), **ínke** (Maiorescu 108; Popovici I 105; Popovici II 115; Cantemir 168), **i̯ínca** – pentru Gb, Gd, Sc, B (Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 116) şi **i̯ínga** – pentru C (Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 116).

Pentru acest adverb au fost propuse două soluţii etimologice: lat. **unquam** „niciodată” (CDDE 838; [DA II 1 s.v.]; [Rosetti, ILR 160]; CDER 4367; ILR II 308; [Dimitrescu, ILR 339]; [DEX^2 s.v.]; Sârbu–Frăţilă 188 şi 219; Scărlătoiu 304, 305; [MDA III s.v.]; Neiescu 56) şi lat. ***anque** (PEW 804, unde se indică cu anumită îndoială acest etimon, preluat de la Meyer-Lübke, *Rom. Gramm.* III 495, cf. şi REW 488; Popovici II 115: etimologie preluată din sursele anterior apărute, dar considerată nesigură).

Cea de-a doua soluţie etimologică a fost contestată de Densusianu, ILR I 119: „Această etimologie poate explica într-adevăr formele romanice occidentale, dar ea este inadmisibilă pentru limba română; **anque* ar fi trebuit să dea *înce*, nu *încă*”. Preferăm explicarea formelor româneşti (dr. *încă*, megl. *ancă*, ir. *ắnca (ắnca) inkę (inke)* şi chiar ar. *nincă, ningă*) prin lat. *unquam*, motivat din punct de vedere fonetic (*u* > *î*, vezi dr. *adânc*), deşi cu o evoluţie semantică mai puţin clară după CDER 4367, dar explicabilă, după CDDE 838, din înţelesul termenului latin, întrucât în v. rom. cuvântul apare cu un sens apropiat de cel latin.

ir. ***óč(a)*, *óţ(a)*** adv. „aici, încoace”

Varianta fonetică **oč** a fost notată de Byhan 295; Popovici II 89; Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 125 – pentru Gb, N, C, L; Cantemir 173; Kovačec, *Descrierea* 154; TDR 578 – pentru J; Frăţilă, TDG 214; Kovačec, *Rječnik* 135 – pentru J. Aceeaşi formă o găsim şi în textele culese de Leca Morariu din ambele graiuri istroromâne: *Ce-ai tu verit ocĭ*? „De ce ai venit aici?”, în S (Morariu, *Lu fraţi noştri* 25) şi *ocĭ şi colę* „încoace şi încolo”, în J (Morariu, *Lu fraţi noştri* 109). Atestări ale variantei **óča** întâlnim la Popovici II 89; Popovici I 102; Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 125 – pentru Sc; Cantemir 173; Kovačec, *Descrierea* 154; TDR 578; Kovačec, *Rječnik* 135 – în ambele graiuri istroromâne. Prezenţa formei *óča* în S o confirmă şi textele culese de Leca Morariu: *Ce-åi tu verit ocea*? „De ce ai venit aici?” (Morariu, *Lu fraţi noştri* 25). Adverbul istroromân a fost notat şi cu variantele **oţ** (de Byhan 295; Popovici II 89; Bartoli, *Liste*, *apud* Puşcariu SI III 125 – pentru S; Puşcariu SI II 200; Puşcariu SI III *Glosar* 318; Frăţilă, TDG 214), respectiv **óţa** (de Popovici II 89; Popovici I 102; Puşcariu SI II 96; Puşcariu SI III *Glosar* 318; Frăţilă, PDR 248)[10].

[10] Vezi şi Frăţilă–Bărdăşan 235.

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

Etimoanele propuse pentru acest adverb din istroromână sunt: lat. **ĭllacce** (Puşcariu SI II 96: ~, cu *-ua* < *-lla* trecut la *o*; cf. şi [REW 4265.2: lat. ***illāce** pentru rom. *aoace*]) şi lat. **hacce** (Frăţilă, PDR 248 s.v. *oţa*).

Urmărind posibilităţile de exprimare a aceluiaşi înţeles „aici/încoace” şi în celelalte dialecte româneşti am regăsit forme precum ar. *ncoá* (vezi DDA 739: lat. *eccum-hac*), megl. *ąncǫ, ąncoà, ąncoátsi, ncoà, coà* adv. „încoace” (vezi DM 16: lat. *eccum hac*), dr. *încoace* adv. „încoace” (vezi Rosetti, ILR 160: lat. *in-eccum-hocce*; CDER 4381: de la *acoace* < lat. *eccum hocce*; Philippide, *Principii* 92: lat. *in* + *ecce* + *hac* + *ce*). Toate formele prezentate – şi cele din istroromână – relevă, la nivel fonetic, un nucleu comun: ***o/*ǫ/*(ë)a** care are la bază, în mare parte, lat. *hac/hoc*. Termenul latin a fost întărit prin particule deictice latineşti precum *eccum/ecce*, care îl precedă, în unele cazuri în faţa acestor deictice ataşându-se o prepoziţie (lat. *in*), iar în partea finală particula *-ce* şi, uneori, *-a*. Formele istroromâne *óč(a)*, *óţ(a)* relevă prezenţa lat. *hac/hoc* + *ce* [ir. *oč* şi *oţ*], cu ataşarea ulterioară a particulei *-a* [ir. *óča, óţa*].

Din analiza celor patru adverbe aparţinând dialectului istroromân, se poate observa faptul că, în cazul acestora, problema ce s-a ridicat nu a fost cea a originii latine, ci aceea a etimonului latin din care descinde fiecare cuvânt istroromân (de cele mai multe ori situaţia fiind similară şi pentru corespondentele lexicale din aromână, meglenoromână şi dacoromână). Investigarea şi evaluarea temeiniciei soluţiilor etimologice propuse a permis, în aceste cazuri, asumarea unei opţiuni în ce priveşte etimonul latin continuat de formele lexicale din dialectul istroromân.

Având ca suport motivaţiile particulare necesare susţinerii uneia dintre soluţiile etimologice, considerăm, alături de alţi cercetători (vezi *supra*), că formele adverbiale istroromâne *(a)cắta/(a)cắt*, cu varianta fonetică, *acắt*, *(a)l'úre*, *ắnca (ánca)*, cu varianta fonetică *ínkę (ínke)* şi *óč(a)*, cu varianta fonetică *óţ(a)* sunt continuatoare ale etimoanelor latine: *quantum*, *aliŭbī*+*-re*, *unquam*, respectiv *hac/hoc*+*-ce*+*-a*.

ABREVIERI

adj. = adjectiv; adv. = adverb; ar. = aromân(ă); B = Bârdo; băn. = bănăţean; din Banat; C = Costârcean; conj. = conjuncţie; dr. = dacoromân(ă); Gb = Grobnic; Gd = Gradine; ir. = istroromân(ă); J = Jeiăn; L = Letai; lat. = latină; latinesc; megl. = meglenoromân(ă); N = Noselo; pron. = pronume; pronominal; rom. = română; românesc; S = Suşnieviţa; Sc = Sucodru; v. = vechi, veche.

BIBLIOGRAFIE, SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Bartoli, *Liste* = Listele lui Bartoli (*apud* Puşcariu SI III, p. 97–141 – vezi *infra*).

Byhan = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig”, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175–396.

Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1959.

CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea)*, Bucureşti, Editura Paralela 45, 2003.

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2001.

Cihac I = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-roumaine*, vol. I *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort, 1870.

DA = *Dicţionarul limbii române*, DA I 1 (tomul I, partea I. *A–B*, Bucureşti, 1913); DA II 1 (tomul II, partea I. *F–I*, 1934).

DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, [Bucureşti], Editura Academiei, 1963.

Densusianu, ILR I = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. I *Originile*, ediţie îngrijită de prof. univ. J. Byck, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961.

DEX[2] = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Dianich = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno-italiano. La varietà istroromena di Briani ('Bårščina)*, Pisa, Edizioni ETS, 2010.

Dimitrescu, ILR = Florica Dimitrescu (coordonator), *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

DM = Th. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. III, *Dicţionar meglenoromân*, Bucureşti, [1935].

Filipi = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.

Frăţilă, PDR = Vasile Frăţilă, *Probleme de dialectologie română*, Timişoara, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1987.

Frăţilă, TDG = Vasile Frăţilă, *Texte dialectale şi glosar*, ed. a II-a, Timişoara, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1990.

Frăţilă–Bărdăşan = Vasile Frăţilă (coord.), Gabriel Bărdăşan, *Dialectul istroromân. Straturi etimologice*, Partea 1, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2010.

Graiul nostru = *Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de români*, publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia, vol. II, Bucureşti, 1908, (p. 157–160).

Hasdeu = B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, I–III, ed. Gr. Brâcuş, Bucureşti, 1972–1976.

ILR II = *Istoria limbii române*, vol. II, (redactor responsabil Ion Coteanu), Bucureşti, Editura Academiei, 1969.

Kovačec, *Descrierea* = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

Kovačec, *Le calque lexical* = August Kovačec, *Le calque lexical d'après le croate comme cause de certains changement grammaticaux subis par les „quantitatifs" istroroumains*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Romanică (Bucureşti 1968)*, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei, 1971, p. 1127–1131.

Kovačec, *Rječnik* = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.

Maiorescu = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria şi Vocabular istriano-român*, ediţia a II-a publicată de Titu Maiorescu, Bucureşti, Editura Librăriei Socec, 1900.

MDA I–IV = *Micul dicţionar academic*, vol. I. Literele *A–C*, vol. II. Literele *D–H*, vol. III. Literele *I–Pr*, vol. IV Literele *Pr.–Z*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.

Mihăescu = H. Mihăescu, *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993.

Morariu, *De-ale cirebirilor* I = Leca Morariu, *De-ale cirebirilor*, I. *Texte din Susńeviţa* (extras din „Codrul Cosminului", VI, 1929, în „Buletinul Institutului de Istorie şi

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)

Limbă de la Universitatea din Cernăuţi"), Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editura „Glasul Bucovinei", 1929.

Morariu, *Lu fraţi noştri* = Leca Morariu, *Lu fraţi noştri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni Istriani*, Suceava, Editura Revistei „Făt-Frumos", 1928.

Neiescu = Petru Neiescu, *Dicţionarul dialectului istroromân*, Vol. I, *A–C*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

Petrovici–Neiescu = Material extras din manuscrisul anchetei sau din înregistrările magnetice efectuate la istroromâni de către Emil Petrovici şi Petru Neiescu (*apud* Neiescu – vezi *supra*).

PEW = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache.* I. *Lateinisches Element mit Ber±cksichtigung aller romanischen Sprachen*, Heidelberg, 1905.

Philippide, *Principii* = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*, vol. I, *Principii de istoria limbii*, Iaşi Tipografia Naţională, 1894.

Popovici I–II = Iosif Popovici, *Dialectele române (Rumaenische Dialekte)*, IX. *Dialectele române din Istria*, I (*Referinţele sociale şi gramatica*), Halle a. d. S., Editura Autorului, 1914; II (*Texte şi glosar*), Halle a. d. Saale, Editura Autorului, 1909.

Puşcariu SI II–III = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, Editura Cultura Naţională, 1929.

REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, ed. a VI-a, Carl Winter – Universitätsverlag, 1992.

Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini până în secolul al XVII-lea*, ediţia a doua revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.

Sârbu–Frăţilă = Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.

Scărlătoiu = Elena Scărlătoiu, *Istroromânii şi istroromâna. Relaţii lingvistice cu slavii de sud: cuvinte de origine veche slavă*, Bucureşti, Editura Staff, 1998.

TDR = *Tratat de dialectologie românească* (coordonator: V. Rusu), Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.

REMARQUES ÉTYMOLOGIQUES À PROPOS DE QUELQUES ADVERBES D'ORIGINE LATINE EN ISTROROUMAIN

RÉSUMÉ

Notre étude se propose d'analyser du point de vue étymologique quatre adverbes istroroumains d'origine latine [1. *(a)cắta/(a)cắt*, *acắt*; 2. *(a)l'úre*; 3. *ắnca (ánca)*, *ínkę (inke)*; 4. *óč(a)*, *óţ(a)*] pour lesquels, dans certains ouvrages lexicographiques, il y a plusieurs solutions étymologiques. L'analyse de ces quatre adverbes istroroumains, par l'application des critères spécifiques à la recherche étymologique, nous permet de conclure qu'ils continuent les étymons latins: *quantum*, *aliŭbī*+*-re*, *unquam* et *hac/hoc* +*-ce*+*-a*.

Universitatea de Vest din Timişoara
Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie

BDD-A15327 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 03:10:06 UTC)